

Aspecte privind viața culturală a studenților din Centrul Universitar Timișoara în perioada 1956-1959

Partea a II-a – Aspecte generale privind viața studenților din România

The study renders a broad description of the structure of the higher education system as well as the possibilities to attend the courses of the Romanian universities, polytechnics and higher education establishments in the '50s.

The study also approaches the communist legislation that has been enacted starting from 1948 and which limited the access of the wide public to the Romanian higher education centres. There had been promoted an education system where the working class was the main social category which was to benefit from academic studies and which discriminated the descendants of intellectuals and kulaks (the rich) as well as the persons coming from other Romanian social classes.

In the '50s, the Romanian education was under the powerful influence of the Soviet education system. Later on, the professional personnel directly involved and morally and intellectually qualified and prepared to educate and train the Romanian young people has been removed from the education institutions. The authorities' intention was to transform the education into a new field of activity, faithful to the communist regime. To fulfil this goal, the students have been subject to a severe ideological indoctrination process, from 1956 to 1959, but, in spite of this process, the Romanian youth proved to be a dangerous element for the communist party.

Key words: communism, legislation, education, students.

Învățământul superior cuprindea universitățile, politehnicile și institutele de învățământ superior. Primele două depindeau direct de Ministerul Învățământului Public și aveau rolul de a forma cadre pentru corpul didactic din învățământul mediu și superior, specialiști și cercetători pentru diverse domenii. Durata studiilor era de 4-6 ani. Institutele de învățământ superior cu o durată a studiilor de 3-4 ani trebuiau să pregătească specialiști pentru toate ramurile economiei și profesori pentru învățământul mediu. Studenții erau admiși pe baza unui concurs, iar numărul de locuri disponibile era stabilit de Consiliul de Miniștri, în funcție de necesitățile fiecărui an. De o deosebită importanță s-a dovedit a fi articolul 32 al legii învățământului din 1948, care prevedea în mod expres: „Actualele facultăți și școli de învățământ superior vor fi restructurate conform prezentei legi. În acest scop, se vor putea desființa catedre inutile, altele vor putea fi raționalizate după necesități sau se vor crea catedre noi.” Această dispoziție oferea calea legală pentru epurările cadrelor didactice „necorespunzătoare”, acțiune care avea un scop precis – eliminarea persoanelor care, prin autoritatea lor morală, puteau influența elevi și studenți. Noile cadre, devotate partidului, trebuiau să-i educe pe elevi în spiritul cerut de acesta. Doar la începutul anului universitar 1949-1950 au fost scoase din învățământul superior, conform unui raport al Ministerului Învățământului din 1950, 181 de cadre didactice.

Legislația din 1948 introducea școli speciale de 2 ani pentru muncitorii scoși din producție și susținuți pe perioada școlarizării de ministerul de resort și de întreprinderea unde lucrau – formă de învățământ care le dădea absolvenților dreptul de a-și continua studiile în învățământul superior – școli profesionale și școli tehnice medii.

Prin decizia Ministerului Învățământului Public din 29 octombrie 1948 au fost înființate și școlile juridice de un an, destinate aceleiași categorii a muncitorilor scoși din producție. După un an de studii, cursanții primeau o diplomă care le oferea dreptul de a se angaja în orice funcție juridică, inclusiv magistratură și parchet. Prin decretul nr. 343/1953, școlile speciale s-au transformat în facultăți muncitorești. Au funcționat și alte derogări: în anii 1950 existau absolvenți ai acestor școli speciale înscriși în anii superiori, care nu aveau studii medii. Toate aceste aspecte descriu un sistem de învățământ care a promovat antiselecția. În efortul programatic de distrugere a fostelor structuri sociale, lumea universitară și academică a fost printre cele dintâi vizate de regimul comunist.

Între 1944-1949 s-a recurs la distrugerea statutului social al profesorului, la introducerea

unei stări de instabilitate profesională; or, doar stabilitatea în funcție putea genera independența opiniei. Au fost emise acte normative care au permis îndepărtarea din rândul corpului didactic a unor personalități de seamă ale vieții publice românești. Decizia de raționalizare a învățământului, publicată în „Monitorul Oficial” la 27 mai 1947, a dus la pensionarea forțată a unor profesori eminenți care nu ajunseseră la vârsta legală de pensionare și la suprimarea temporară sau definitivă a unor posturi de personal didactic. Epurările începute în 1945 au continuat până la sfârșitul anilor 1950¹.

Începând din 1948, conducerea PMR îi pretindea studențimii loialitate și aderență deplină la noul regim politic; „studenții trebuie să știe cine sunt dușmanii și care-i sunt prietenii” – era o lozincă la ordinea zilei. Vechile asociații studențești „reacționare” au fost suprimate, organizațiile tineretului universitar național-țărănist și liberal au fost interzise, iar membrii lor marcați – arestați. În anul 1948 aproape toți studenții au fost înregimentați sau au aderat sub presiune sau doar din oportunism la Uniunea Națională a Studenților din România. Înregimentarea studențimii a fost posibilă, deoarece fiecare student își dorea să termine facultatea, existând teama exmatriculării, a pierderii burselor și a interzicerii accesului în cantine și cămine.

În 1 decembrie 1948, conform decretului nr. 353 privind organizarea asistenței studențești, asistența acordată de stat studenților consta în burse, ajutoare, întreținere în cămine și cantine, editarea de cursuri, asistență ce era subordonată direct Ministerului Învățământului Public. Acest act normativ crea o dependență mai vizibilă a studenților față de Oficiile de Asistență, controlate politic. Acestea erau subordonate unui Centru de Asistență Studențească, ce exista în fiecare universitate. Aceste centre, la rândul lor, erau subordonate Consiliului Superior al Asistenței Studențești (CSAS). Ele aveau obligația să alcătuiască proiectul de buget general de asistență, să stabilească numărul și natura burselor și ajutoarelor ce se vor distribui în întreaga țară, precum și să acorde alocația de hrană și de cămin, necesară pentru întreținerea studenților lipsiți de mijloace. Se mai prevedea că fondurile necesare asistenței studențești vor fi obținute prin subvențiile Ministerului de Finanțe. Copiii de mari burghezi, chiaburi, preoți, ofițeri sau funcționari ai vechiului regim au fost excluși de pe listele de bursieri².

Accesul în instituții superioare și universități se făcea în urma unei riguroase selecții politice și sociale, fiind eliminate categoriile sociale considerate „origine nesănătoasă”. Astfel, în 1949, s-a stabilit că cei care nu aveau dreptul la învățământ universitar erau împărțiți în trei grupe:

- Categoria I: fiii de muncitori industriali sau agricoli, de țărani colectivști sau de țărani cu gospodării mici și mijlocii, fiii de militari, de ingineri sau tehnicieni, de funcționari sau pensionari, fiii de meseriași și cooperatori.
- Categoria a II-a: fiii de mici comercianți sau liber profesioniști.
- Categoria a III-a: fiii de chiaburi, de comercianți sau industriași, alături de care erau enumerați fiii criminalilor de război, ai trădătorilor, spionilor, saboturilor, ai celor fugiți peste graniță etc.

Începând cu anul 1953, în instituțiile de învățământ superior erau distribuiți consilieri sovietici pe lângă rectorii de la București, Iași, Cluj și Timișoara, precum și la unele catedre (mai cu seamă la marxism-leninism, teoria statului și dreptului și istoria URSS*)³.

În 1957, prin Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR

¹ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 291-292.

² *Ibidem*, pp. 299-300.

* Marxism-leninismul, teoria statului și a dreptului și istoria URSS erau domenii care țineau direct de doctrină și de propagandă.

³ *Ibidem*, p. 302.

cu privire la îmbunătățirea învățământului superior* era subliniat rolul esențial al învățământului superior în construirea socialismului în România.

În această hotărâre se preconiza realizarea unei legături mai strânse a învățământului superior cu industria, transporturile, agricultura, comerțul, cu sectorul social-cultural. Referitor la compoziția socială a studenților, se urmărea ca în cadrul instituțiilor superioare să existe 70-75% fii de muncitori și țărani, fiii de muncitori să reprezinte 40% din total⁴. Pentru înlăturarea lipsurilor existente, începând cu anul universitar 1957-1959, predarea științelor sociale se făcea diferențiat, sub forma mai multor discipline distincte: socialism științific, economie politică, materialism dialectic, materialism istoric. S-a redus numărul de examene și colocvii. Sistemul de notare era cel de la 1-10, nota minimă de promovare era cinci. Educația fizică în învățământul superior reprezintă o parte a educației multilaterale a studenților. Se programau anual întreceri sportive între studenții aceleiași an de studiu.

Conform Hotărârii Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior din 26 iunie 1957, se înființa funcția de șef de lucrări la catedrele care aveau activități practice (laborator, atelier, clinică, teren experimental). Se menținea funcția de lector la celelalte catedre⁵. Sub îndrumarea Comitetului Orășenesc de Partid de la Institutul Politehnic s-au luat de către cadrele didactice o serie de măsuri în vederea desfășurării în mai bune condiții a studierii problemelor ideologiei marxist-leniniste. Au fost create trei cercuri de filosofie, în care s-au grupat cadrele didactice după specificul preocupărilor lor pentru științele teoretice (cadre care lucrează în domeniul matematicilor, fizicii, mecanicii teoretice, electrotehnicii etc.), pentru științele tehnice generale (cadrele cu caracter pur tehnic) și pentru științele chimice (facultatea de chimie industrială). A luat ființă și un cerc de economie politică⁶. Cercurile de învățământ superior aveau o intensă activitate⁷.

Potrivit unei informări prezentate Biroului Politic al CC al PMR de Direcția Generală a Învățământului Superior, în anul universitar 1958-1959 doar 0,1% dintre cei admiși în învățământul superior erau „fii de exploatatori”. După adoptarea acestei hotărâri au fost trimise indicații verbale rectoratelor și decanatelor de a le acorda fiilor de muncitori și țărani o atenție sporită la examenul de admitere și de a limita „primirea fiilor de exploatatori”⁸. Prin HCM nr. 2759/17 august 1953 au fost stabilite criteriile de acordare a bursei, precum și informațiile pe care studenții trebuiau să le pună la dispoziție autorităților universitare pentru a putea intra în sistemul de bursieri. Studentul trebuia să completeze în declarație dacă a suferit o condamnare juridică și care a fost motivul, să-și declare apartenența politică (din trecut și din prezent), să menționeze școlile ideologice pe care le-a urmat. De asemenea, trebuia să completeze date și despre părinți: averea, ocupația anterioară și în prezent, apartenența politică în trecut și în prezent, condamnările juridice și motivul lor. Părinții studenților erau și ei obligați să completeze declarații asemănătoare. Dacă se dovedea, la o verificare ulterioară, că declarațiile – atât ale studenților, cât și ale părinților – erau mincinoase, studenții vinovați pierdeau bursa și riscau să fie exmatriculați din facultate⁹. Pentru studenții „merituoși” erau acordate burse în URSS, deoarece după 1948 nu au mai fost acordate burse de studiu în Occident¹⁰.

În anii '60 a existat o oarecare liberalizare față de URSS, pe plan cultural, influența rusă aproape dispărea. S-a reînființat Institutul de Studii Sud-Est Europene, care punea în valoare

* Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior a fost adoptată la 26 iunie 1957.

⁴ Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior, în „Drapelul Roșu”, Anul XIV, Nr. 3891, 27 iunie 1957, pp. 1-3.

⁵ *Ibidem*, p. 2.

⁶ Pentru însușirea temeinică a marxism-leninismului de către cadrele didactice din învățământul superior, în „Drapelul Roșu”, Anul XV, Nr. 4075, 30 ianuarie 1958, p. 3.

⁷ Informație de partid, în „Drapelul Roșu”, Anul XV, Nr. 4092, 19 februarie 1958, p. 2.

⁸ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 305.

⁹ *Ibidem*, p. 304.

¹⁰ *Ibidem*, p. 300.

munca unor cercetători de marcă. A crescut rolul Academiei Române¹¹. În martie 1957 s-a înființat Uniunea Asociațiilor Studențești din România, care a editat reviste precum „Viața Românească” și „Amfiteatru”. La 1 aprilie 1957 este înființat Muzeul Literaturii Române la București¹².

Autoritățile comuniste au manifestat o grijă deosebită față de tineretul român, în special față de studenți. Trebuie menționat că nu doar studenții, ci și copiii de la cele mai fragede vârste erau înregimentați în organizații create cu scopul îndoctrinării cu învățământul marxist-leninist. După momentul 1956, când studenții au avut curajul să înfrunte direct autoritățile comuniste, s-au organizat o serie de exmatriculări și sancționări în rândul studenților.

Un aspect pozitiv al vieții studenților în anii 1956-1959 era acordarea de burse, locuri în cămine, chiar și asigurarea mesei la cantină, dar totul în funcție de anumite criterii stricte. De asemenea, nu trebuie minimalizată pregătirea științifică a studenților din această perioadă.

În concluzie, deși în perioada 1956-1959 studenții au fost supuși unui proces de îndoctrinare ideologică, totuși tineretul român s-a dovedit a fi un element periculos la adresa partidului.

BIBLIOGRAFIE:

I. Izvoare - Presă

„Drapelul Roșu”, 1957, 1958.

II. Bibliografie generală

Barca, Doina, Sterpu, Bogdan, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003.

Păiușan, Cristina, Ion, Narcis Dorin, Retegan, Mihai, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989)*, Editura Tritonic, București, 2002.

Tismăneanu, Vladimir; Dobrințu, Dorin; Vasile, Cristian, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007.

Cristina **TUDOR**

¹¹ Doina Barca, Bogdan Sterpu, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003, p. 48.

¹² Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989)*, Editura Tritonic, București, 2002, p. 98.